

การพัฒนาชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ความเชื่อในชุมชนเยาวราช The Development of Art Activity to Promote Identity and Beliefs in Yaowarat Community

พรเพ็ญ คงหน่วย¹ / อุษณา พิมพร² / พิมพ์ชนก ชัตติยะ³ / มุทิตา เทพบางจาก⁴ /
สโรชา แซ่ตัน⁵ / อาภาณุช จันแพทย์รักษ์⁶ / นภัทร เอกจริยกร⁷ /
อภิชาติ พลประเสริฐ⁸ / ศิริก้อย ชุตาทวีสวัสดิ์⁹

Phonphen Khongnuai¹ / Usana Pimporn² / Pimchanok Kattiya³ /
Mutita Thepbangchag⁴ / Sarocha Saetan⁵ / Arphanuch Janphaetrak⁶ /
Naphat Eakjariyakorn⁷ / Apichart Pholprasert⁸ / Sirikoy Chutataweesawas⁹

^{1,2,3,4,5,6,7} นิสิตระดับบัณฑิตศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^{1,2,3,4,5,6,7} Graduate Student, Faculty of Education, Chulalongkorn University

⁸ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁸ Assistant Professor, PhD., Faculty of Education, Chulalongkorn University

⁹อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

⁹ Lecturer, PhD., Faculty of Education, Chulalongkorn University

Corresponding author E-mail : apichart.p@chula.ac.th, sirikoy.c@chula.ac.th

(Received: August 11, 2023; Revised: March 31, 2024; Accepted: June 23, 2024)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาอัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในเยาวราช 2) เพื่อออกแบบกิจกรรมศิลปะสำหรับบุคคล 3 ช่วงวัย และ 3) สรุปและประเมินผลการจัดกิจกรรมกลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เด็กและเยาวชน ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ จำนวน 30 คนในเยาวราช เครื่องมือการวิจัย คือ 1) แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นด้านอัตลักษณ์วัฒนธรรมจีน 2) ชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ความเชื่อในชุมชนเยาวราช ประเมินคุณภาพกิจกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมศิลปะและด้านวัฒนธรรมจีน และ 3) แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า 1) อัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราชประกอบด้วย 3 กลุ่มหลัก คือ เทศกาล เทพเจ้า และศาลเจ้า 2) กิจกรรมศิลปะที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มคน 3 ช่วงวัย ได้แก่ ปฏิทินแขวนที่มีเนื้อหาด้านเทศกาล ความเชื่อ ในรูปแบบสิ่งพิมพ์และปฏิทินออนไลน์ภาพเทพเจ้าในรูปแบบดิจิทัลสติกเกอร์วันสำคัญ 3) ผลการจัดกิจกรรม พบว่า ผู้เข้าร่วม

กิจกรรมมีความพึงพอใจต่อชุดกิจกรรมศิลปะด้านการมีส่วนร่วมและกิจกรรมเหมาะสมสำหรับทุกวัยในระดับดีมาก และ 4) ผลการประเมินคุณภาพกิจกรรมศิลปะจากผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมศิลปะและจากผู้เชี่ยวชาญด้านความเชื่อชาวจีนอยู่ในระดับดีมาก แนวทางการขยายผลของชุดกิจกรรม สามารถนำไปใช้ในเชิงพาณิชย์ในกลุ่มผู้ประกอบการคาเฟ่ หรือผู้ประกอบการการท่องเที่ยววัฒนธรรมและวิธีการไปใช้เพื่อพัฒนากิจกรรมศิลปะในพื้นที่อื่นได้

คำสำคัญ: กิจกรรมศิลปะ อัตลักษณ์ด้านความเชื่อ ชุมชนเยาวราช ชาวไทยเชื้อสายจีน

Abstract

This research aimed to: 1) study the identity of Thai people of Chinese descent in Yaowarat, 2) design art activities for individuals in three age groups: children and youth, adults, and the elderly, and 3) summarize and evaluate the outcomes of the activities with a sample group of 30 individuals in Yaowarat. Research tools included: 1) interviews on opinions regarding Chinese cultural identity, 2) a set of art activities to promote community identity beliefs in Yaowarat. Activity quality were assessed by experts in art activities and Chinese culture, and 3) satisfaction surveys from activity participants. The research findings indicated that: 1) the identity of Thai people of Chinese descent in the Yaowarat area consisted of three main groups: festivals, deities, and ancestral shrines, 2) suitable art activities for the three age groups include themed hanging calendars containing festival and belief content in printed and online digital formats featuring deity images and important day stickers, 3) regarding the activity outcomes, participants expressed high satisfaction with the art activities' participatory nature, suitable for all ages, at a very high level, and 4) the quality assessment of the art activities by both art activity organizers and Chinese culture experts was rated very highly. The guidelines for expanding the impact of these activities could be utilized commercially by entrepreneurs, cafes, or cultural tourism operators to enhance art activities in other areas.

Keywords: Art Activity, Cultural Belief, Yaowarat, Sino-Thai People

บทนำ

เยาวราช (China Town) เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกชุมชนเมือง (Urban Heritage) ที่ควรค่าแก่การรักษาไว้และถือเป็นย่านวัฒนธรรมที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการค้าขายและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนโพ้นทะเลไทย (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท), 2560)

ในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นชาวจีนส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในเขตพระราชวังเก่า เนื่องจากจะสร้างพระราชวังใหม่ทางราชการจึงให้ชาวจีนอพยพไปอยู่ที่เยาวราช ดังนั้นบริเวณเยาวราชจึงกลายเป็นย่านคนจีนหรือเรียกว่า ไชน่าทาวน์ บริเวณเยาวราชจึงเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่น่าเสนอวิถีชีวิตของชาวไทยเชื้อสายจีนที่มีความผูกพันกับเทศกาลต่าง ๆ เช่น เทศกาลตรุษจีน เทศกาลบ๊ะจ่าง เทศกาลไหว้พระจันทร์ และเทศกาลกินเจ ไม่ได้เป็นเพียงงานที่จัดขึ้นตามประเพณีหรือเพื่อความรื่นเริง แต่ที่น่าสนใจคือการเป็นพื้นที่ทางวัฒนธรรมที่ผู้จัดงานทั้งคนในและคนนอกหลายกลุ่มเข้ามาเกี่ยวข้องและทำให้เกิดกิจกรรมมากมายเกิดขึ้น (นรุตม์ คุปต์ธนโรจน์, 2558: 75) เยาวราชไม่เพียงแต่เป็นแหล่งค้าขายที่สำคัญของกรุงเทพฯ เท่านั้น แต่เป็นบริเวณที่มีศาลเจ้าเงินมากที่สุด และศาลเจ้าเงินเหล่านี้ส่วนมากมีประวัติเกือบ 200 ปี (ถ้วน ลีเซิง และบุญยั้ง ไร่สุขสิริ, 2543: 101)

ศาลเจ้าเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของคนจีน ซึ่งได้ถ่ายทอดประเพณี ความเชื่อ ค่านิยม ตลอดจนพิธีกรรมต่าง ๆ ที่จะก่อให้เกิดผลดีแก่ตนเอง ครอบครัว ตลอดจนสังคมในทุกระดับ (ถ้วน ลีเซิง และบุญยั้ง ไร่สุขสิริ, 2543: 1) นอกจากนี้ศาลเจ้ายังสะท้อนถึงความเชื่อต่อเทพเจ้าในด้านความเชื่อของคนในชุมชนเยาวราชซึ่งเป็นชุมชนชาวไทยเชื้อสายจีนในประเทศไทย เป็นแหล่งศูนย์รวมทางจิตใจซึ่งเป็นแหล่งปฏิบัติตามความเชื่อในศาสนาของตน ชุมชนเยาวราชมีอัตลักษณ์ที่สำคัญ 3 ด้าน ได้แก่ 1) ประวัติศาสตร์ของเยาวราช 2) วัฒนธรรมความเป็นจีน ได้แก่ อาหาร พิธีกรรมความเชื่อ เทศกาล วิถีชีวิต และสถาปัตยกรรม 3) ความหลากหลายทางวัฒนธรรม (นรุตม์ คุปต์ธนโรจน์, 2558: 211-290) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นหนึ่งในทุนทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนเยาวราช โดย กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม (2559: 6) ได้กล่าวถึง “ทุนทางวัฒนธรรม” (Cultural Capital) ไว้ว่า คือ ผลผลิตทางวัฒนธรรมทั้งที่จับต้องได้และจับต้องไม่ได้ ทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องได้ เช่น โบราณสถาน มรดกทางวัฒนธรรม ผลงานศิลปะแขนงต่าง ๆ ทั้งภาพวาด หัตถกรรม ดนตรี ภาพยนตร์ วรรณกรรมเหล่านี้มักจะวัดมูลค่าเป็นตัวเงินได้ ส่วนทุนทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ ได้แก่ ความเชื่อ จารีต ประเพณี วิถีชีวิต อีกทั้งยังได้จำแนกทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาออกเป็น 8 วิถี ได้แก่ อาหาร การแต่งกายที่อยู่อาศัย ประเพณี ภาษา อาชีพ ความเชื่อ และศิลปะพื้นถิ่น ซึ่งชาวจีนถือเป็นชนชาติหนึ่งที่ยังคงรักษาและสืบทอดวัฒนธรรม ประเพณีต่าง ๆ รวมทั้งความเชื่อของตนเองไว้ได้อย่างเข้มแข็ง และยังมีแนวคิดในการสืบทอดสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มาอย่างต่อเนื่องจากรุ่นสู่รุ่น จนทำให้วัฒนธรรมและประเพณีแบบจีนได้ผสมผสานสังคมไทยได้อย่างลงตัว (Lu Xiaohui, 2564: 1)

ชุมชนเขาวราชถือเป็นชุมชนที่มีคุณค่ามากมายในหลายแง่มุม อันได้แก่ คุณค่าทางวัตถุ (Materialistic value) ที่แฝงไปด้วยสัญลักษณ์และความหมายมากมายผ่านทางวัตถุต่าง ๆ เช่น รูปปั้นมังกร เป็นตัวแทนของความเป็นชาย โคมไฟสื่อถึงแสงที่ส่องสว่างในการส่งเทพเจ้าขึ้นสวรรค์ คุณค่าทางประวัติศาสตร์ (Historical Value) หลักฐานจากบ้านเรือนที่อยู่อาศัยริมถนนและในตรอกซอกซอยสะท้อนให้เห็นประวัติศาสตร์การตั้งถิ่นฐาน และวิถีชีวิตตั้งแต่ครั้งชาวจีนอพยพเข้ามาพร้อมกับเส้นหมอนใบในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น ซึ่งมีระยะเวลายาวนานนับร้อยปี คุณค่าทางจิตใจและความรู้สึก (Spiritual Value) ซึ่งปรากฏในคำสั่งสอนและการปฏิบัติที่มีสืบทอดกันมายาวนาน ทำให้ชาวจีนมีลักษณะเฉพาะที่โดดเด่น คุณค่าทางศิลปะ (Artistic Value) และคุณค่าทางสุนทรียภาพ (Aesthetic Value) ที่ดูเหมือนจะแยกจากกันไม่ออก ถูกถ่ายทอดผ่านช่าง และศิลปินที่บรรจงสร้างงานศิลปะต่าง ๆ เช่น งานจิตรกรรมฝาผนัง การออกแบบทางสถาปัตยกรรม ที่อยู่บนพื้นฐานของความเชื่อและตำนานทางประวัติศาสตร์ คุณค่าทางวัฒนธรรม (Culture Value) ที่ได้สั่งสมและถ่ายทอดออกมาผ่านธรรมเนียมปฏิบัติ รวมถึงคตินิยม คำสอน การใช้ชีวิตประจำวันที่ยึดถือกันมาจวบจนทุกวันนี้ เพื่อความเป็นอยู่อย่างร่มเย็นเป็นสุข เพื่อลูกหลานได้อยู่รอดปลอดภัย จึงถือได้ว่าชุมชนเขาวราชมีคุณค่าอย่างยิ่ง (กุมารี ลาภอาภรณ์, 2554) อีกทั้งกิจกรรมศิลปะยังสามารถเป็นสื่อกลางที่ช่วยเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของชุมชนให้แก่บุคคลอื่นได้เรียนรู้และเกิดการเห็นคุณค่าได้ เช่นเดียวกับ ชิตี พฤกษ์อุดม (2560) ที่ได้พัฒนากิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ในงานศิลปะหัตถกรรมภาคใต้สำหรับเยาวชน พบว่า กิจกรรมศิลปะที่ได้พัฒนาขึ้นส่งผลให้เยาวชนที่ร่วมกิจกรรมเกิดการเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ในงานศิลปะหัตถกรรมภาคใต้สูงขึ้นกว่าก่อนทำกิจกรรม

จากความสำเร็จข้างต้นของอัตลักษณ์ความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชนเขาวราช จึงเป็นประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยเล็งเห็นและมุ่งจะพัฒนาชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ความเชื่อในชุมชนเขาวราช ซึ่งศิลปะมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างเส้นทางการพัฒนาทางวัฒนธรรมชุมชนเขาวราชที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางศิลปะมายาวนาน ไม่เพียงแต่การให้ความบันเทิงและความสุขในชีวิตประจำวัน แต่ยังเป็นตัวช่วยในการสร้างความเข้าใจและเชื่อมโยงระหว่างคนในชุมชนด้วยศิลปะที่สามารถเป็นกลไกในการสร้างความร่วมมือและความเข้าใจร่วมกันระหว่างคนที่มีพื้นฐานทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกันให้เกิดสุขภาวะการเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมที่ตรงกัน ซึ่งเป็นอัตลักษณ์ที่สำคัญและเป็นจุดแข็งของชุมชน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ด้านความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในเขาวราช
2. เพื่อออกแบบกิจกรรมศิลปะที่เหมาะสมสำหรับบุคคล 3 ช่วงวัย ได้แก่ เด็กและเยาวชน วัยผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ
3. เพื่อสรุปและประเมินผลการจัดกิจกรรม

กรอบแนวคิดการวิจัย

ชุมชนเยาวราช

เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและได้รับการยกย่องให้เป็นมรดกชุมชนเมืองที่ควรค่าแก่การรักษาไว้ให้คงอยู่และเยาวราชนั้นยังถือเป็นย่านวัฒนธรรมที่สำคัญที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบการค้าขายและวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวจีนโพ้นทะเลไทย
(การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2560)

เด็ก

“เด็ก” ตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก หมายถึง มนุษย์ทุกคนที่อายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่จะบรรลุนิติภาวะก่อนหน้านั้นตามกฎหมายที่ใช้บังคับแก่เด็กนั้นและกำหนดให้ประเทศสมาชิกภายใต้อนุสัญญาฉบับนี้ จะต้องคุ้มครองสิทธิเด็ก
(องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย, 2560)

ผู้ใหญ่

วัยผู้ใหญ่ ประกอบด้วย มิติต่าง ๆ 4 มิติ คือ มิติด้านสังคม มิติด้านชีวภาพ มิติด้านอารมณ์ และมิติด้าน กฎหมาย วัยผู้ใหญ่เป็นช่วงเวลาที่คุณคน แสดงออกถึงวุฒิภาวะ มีเหตุผล และมีความรับผิดชอบ เป็นบุคคลที่มีวุฒิภาวะทางร่างกาย
(คณะแพทยศาสตร์รามาธิบดีโรงพยาบาล, 2561)

ผู้สูงอายุ

“ผู้สูงอายุ” ตามพระราชบัญญัติผู้สูงอายุ พ.ศ. ๒๕๔๖ มีความหมายว่า บุคคลซึ่งมีอายุเกินกว่าหกสิบปีบริบูรณ์ขึ้นไปและมีสัญชาติไทย รัฐบาลไทยและ ทั่วโลกได้ตระหนักถึงความสำคัญในเรื่องการเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องของจำนวนผู้สูงอายุ จึงมีความพยายามและมีการรณรงค์อย่างต่อเนื่องให้ทุกคนตระหนัก เข้าใจ และพร้อมดูแลผู้สูงอายุให้ทัดเทียมเช่นเดียวกับการดูแลประชากรในกลุ่ม อายุอื่น
(กรมกิจการผู้สูงอายุ, 2564)

ศิลปะชุมชน

ศิลปะชุมชน คือ การนำศิลปะเป็นสื่อกลางเพื่อก่อให้เกิด ความร่วมมือระหว่างชุมชน ศิลปิน และผู้ดำเนินการในระดับต่าง ๆ โดยนำเอา ประเด็นปัญหา สภาพการณ์ รวมถึงความจำเป็นของชุมชนเป็นตัวกำหนดเป้าหมายในการปฏิบัติการเพื่อให้เกิดผลลัพธ์หรือประโยชน์กับชุมชน โดยใช้ศิลปะเป็นเครื่องมือซึ่งมาจากความคิดเรื่องการลดบทบาทความเป็นเจ้าของงานศิลปะลง และทำให้เกิด “สุนทรียศาสตร์เชิงสัมพันธ์”
(นิชกานต์ เตมียะศิลปิน, 2559)

กิจกรรมศิลปะ

กิจกรรมสร้างสรรค์ที่จะช่วยเป็นแนวทางในการแสดงความรู้สึกนึกคิดของตน ซึ่งกิจกรรมเหล่านั้นอาจจะแสดงอยู่ในรูปของวัตถุสิ่งของหรือรูปภาพ ที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้ทำกิจกรรมได้เกิดการค้นคว้าทดลองและสื่อความคิดของตนให้แก่ผู้อื่นและสิ่งที่อยู่รอบตัว เป็นการพัฒนาความคิด เพิ่มทักษะการเรียนรู้ เกิดพัฒนาการทั้งทาง ร่างกายและสมอง
(คณู จีระเดชากุล, 2541)

การพัฒนาชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ความเชื่อในชุมชนเยาวราช

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย คือ เด็กและเยาวชน ผู้ใหญ่ ผู้สูงอายุ ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมศิลปะและจากผู้เชี่ยวชาญด้านความเชื่อชาวจีน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย จำนวน 30 คน คือ เด็กและเยาวชน จำนวน 8 คน ผู้ใหญ่ จำนวน 18 คน และผู้สูงอายุ จำนวน 4 คน ผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมศิลปะ จำนวน 3 คน และจากผู้เชี่ยวชาญด้านความเชื่อชาวจีน จำนวน 3 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ

2.1 แบบสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเด็กและเยาวชน ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุในเยาวราช เกี่ยวกับชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ความเชื่อในชุมชนเยาวราช ใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง และมีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด

2.2 แบบประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมจากชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ความเชื่อในชุมชนเยาวราช

2.3 ชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ความเชื่อในชุมชนเยาวราช

2.4 แบบประเมินคุณภาพกิจกรรมโดยผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมศิลปะและด้านวัฒนธรรมจีน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

3.1 แบบสรุปสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเด็กและเยาวชน ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุในเยาวราช โดยวิเคราะห์จากข้อมูลความเห็นของกลุ่มทุกช่วงวัย

3.2 แบบสรุปประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมจากชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ความเชื่อในชุมชนเยาวราช

3.3 แบบสรุปประเมินคุณภาพของชุดกิจกรรมสำหรับผู้เชี่ยวชาญด้านการจัดกิจกรรมศิลปะ และผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมจีน

กระบวนการรวบรวมข้อมูล

การออกแบบชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนเยาวราชมีวิธีดำเนินการวิจัย (เก็บข้อมูลจากแบบสำรวจ) โดยแบ่งกระบวนการออกเป็น 2 ระยะสรุปได้ดังนี้

ระยะที่ 1 ลงพื้นที่เพื่อสำรวจชุมชนในย่านเยาวราชและสัมภาษณ์ความคิดเห็นของเด็กและเยาวชน ผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุในเยาวราช นำข้อมูลมาสร้างเครื่องมือเพื่อไปสอบถามข้อคิดเห็นชุมชนด้านวัฒนธรรมสำรวจความคิดเห็นของคนในพื้นที่เยาวราช ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับ เทศกาล วันสำคัญทางวัฒนธรรมจีน วันสำคัญของไทย และเทพเจ้าจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อนำไปพัฒนารูปแบบปฏิทินและสติ๊กเกอร์วันสำคัญ

การวิเคราะห์แนวทางการออกแบบชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชน เยาวราชระยะที่ 1 ได้ดังนี้

1. แนวทางการออกแบบชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนเยาวราช เนื่องด้วยชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนเยาวราชให้ผู้สนใจสามารถเรียนรู้และส่งเสริมการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมจึงควรคำนึงถึงความต้องการหลักของทุกวัยและส่งเสริมความสัมพันธ์ของคนทุกวัย

2. คัดเลือกเนื้อหาเพื่อออกแบบชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมความเชื่อในชุมชนเยาวราชเกี่ยวกับเทศกาล วันสำคัญทางวัฒนธรรมจีน วันสำคัญของไทย และเทพเจ้า

3. ออกแบบสื่อและชุดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับศิลปะเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนเยาวราช สื่อและชุดกิจกรรมที่เหมาะสมสำหรับคน 3 ช่วงวัย ได้แก่ เด็กและเยาวชน วัยผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ ประกอบด้วยการใช้เทคโนโลยีและมีชุดกิจกรรมที่เชื่อมโยงเนื้อหาและรูปแบบผลงานศิลปะ ได้แก่ การระบายสี และตกแต่งสติ๊กเกอร์ลงบนปฏิทิน

ระยะที่ 2 นำชุดกิจกรรมไปประเมิน กับผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะ และผู้เชี่ยวชาญด้านวัฒนธรรมจีน นำกิจกรรมไปทดลองกับกลุ่มเป้าหมายใน 3 ช่วงวัย ได้แก่ เด็กและเยาวชน วัยผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ ดำเนินการเก็บข้อมูลจากการทำกิจกรรม สรุปและอภิปรายผล

ผลการวิจัย

1. อັดลัษณ์ความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในเยาวราช

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสำรวจที่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเยาวราช 3 ช่วงวัย ได้แก่ วัยเด็ก จำนวน 10 คน วัยผู้ใหญ่ จำนวน 10 คน และผู้สูงอายุ จำนวน 10 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 30 คน ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับอັดลัษณ์ความเชื่อที่ควรเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น คือ เทพเจ้าที่ชาวไทยเชื้อสายจีนนับถือ เช่น เจ้าแม่กวนอิม เจ้าพ่อเสือตัวเหล่าเอี้ยะ ทิงแก แซ่โต้วเอี้ยะ เทพเจ้ามังกรเขียว เทพเจ้ากวนอู เทพเจ้าไฉซิงเอี้ยะ เทพเจ้าเต่าบ้อ นาจา เทพเจ้าฮกลกซ์วู้ และ เทพเจ้าไต้ส่วยเอี้ยะ อีกทั้งยังต้องการให้แนะนำสถานที่สำคัญทางความเชื่อและศาสนาที่คนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราชให้ ความนับถือ เช่น ศาลเจ้าต่าง ๆ ในย่านเยาวราช วัดมังกรกมลาวาส วัดไตรมิตรวิทยารามวรวิหาร วงเวียนโอเดียน เป็นต้น โดยต้องการเผยแพร่สถานที่สำคัญทางศาสนาที่เป็นวัดตามความเชื่อแบบจีนและวัดตามความเชื่อแบบไทยเพื่อเผยแพร่ให้เห็นถึงความเชื่อของชุมชนเยาวราชที่ประกอบด้วยความเชื่อที่หลากหลาย ส่วนวันสำคัญที่ควรเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้นคือวันสำคัญของจีน เนื่องจากเยาวราชเป็นพื้นที่อยู่อาศัยของชาวไทยเชื้อสายจีนเป็นจำนวนมากทำให้มีการจัดเทศกาลและวันสำคัญของจีนอยู่บ่อยครั้ง เช่น วันตรุษจีน วันกินเจ วันไหว้พระจันทร์ วันเซ็งเม้ง เป็นต้น และในความเห็นของผู้ตอบแบบสำรวจถึงสัญลักษณ์ของแต่ละเทศกาลว่าควรเป็นสัญลักษณ์ที่อยู่ในรูปแบบที่เข้าใจง่าย สามารถสื่อสารถึงเทศกาลนั้น ๆ ได้ เช่น เทศกาลกินเจก็จะนึกถึงรูปธงสีเหลือง เป็นต้น ผู้ตอบแบบสำรวจส่วนใหญ่เห็นว่าควรมีการนำเสนอวัน/เทศกาลสำคัญ

ของวัฒนธรรมอื่น ๆ ในเยาวราชให้เป็นที่รู้จักด้วยเช่นกัน เนื่องจากในทุกวันนี้พื้นที่ทางเยาวราชมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมนอกจากคนในเยาวราชจะนิยมจัดงานตามเทศกาล/วันสำคัญของจีนแล้ว ก็ยังมีผู้คนที่จัดงานเทศกาล/วันสำคัญตามเทศกาลของไทยและสากลอีกด้วย

2. กิจกรรมศิลปะที่สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมของคนในชุมชน และนักท่องเที่ยว 3 ช่วงวัย

จากการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสำรวจที่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนที่อาศัยอยู่ในชุมชนเยาวราช 3 ช่วงวัย ได้แก่ วัยเด็ก จำนวน 10 คน วัยผู้ใหญ่ จำนวน 10 คน และผู้สูงอายุ จำนวน 10 คน รวมจำนวนทั้งสิ้น 30 คน ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ส่วนใหญ่มีการใช้ปฏิทินในชีวิตประจำวันและมีการใช้ปฏิทินในรูปแบบแขนงมากที่สุด เนื่องจากเป็นรูปแบบที่มักได้รับในช่วงปีใหม่ โดยส่วนใหญ่คิดว่าข้อมูลในปฏิทินควรประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับวัน/เทศกาลสำคัญ ข้อมูลวันเดือนปีตามลำดับ และคิดเห็นว่าหากมีการจัดทำปฏิทินเพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมของเยาวราชนอกจากข้อมูลวัน/เทศกาลสำคัญแล้วควรประกอบด้วยข้อมูลรายละเอียดเกี่ยวกับวัน/สถานที่ และสถานที่ที่สำคัญเข้าไปร่วมด้วย จากผลสำรวจด้านอัตลักษณ์ความเชื่อ คณะผู้วิจัยจึงนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาพัฒนาชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ความเชื่อในชุมชนเยาวราช โดยประกอบด้วย

ปฏิทินวัฒนธรรมที่ประกอบด้วยรูปภาพพระบายสี่สถานที่ด้านศิลปวัฒนธรรมสำคัญในย่านเยาวราชพร้อมคำอธิบายประวัติโดยย่อและตารางวันสำคัญที่มีการจัดงานเทศกาลของชาวไทยเชื้อสายจีนในเยาวราช และสีไม้สำหรับระบาย ปฏิทินวัฒนธรรม (ภาพพื้นหลังบนมือถือ)

รูปภาพเทพเจ้าที่ชาวไทยเชื้อสายจีนให้การนับถือ และสติ๊กเกอร์วันสำคัญ เป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงวันสำคัญต่าง ๆ ทั้งของชาวไทยเชื้อสายจีน เทศกาลวันสำคัญของไทยและเทศกาลที่เป็นสากล

ภาพที่ 1 ตัวอย่างปฏิทินวัฒนธรรมที่ประกอบด้วย รูปภาพพระบายสี่สถานที่ ศิลปวัฒนธรรมสำคัญในย่านเยาวราช พร้อมคำอธิบายประวัติโดยย่อ และตารางวันสำคัญที่มีการจัดงานเทศกาลของชาวไทยเชื้อสายจีนในเยาวราช และสีไม้สำหรับระบาย

ภาพที่ 2 ตัวอย่างปฏิทินวัฒนธรรม (ภาพพื้นหลังบนมือถือ) ประกอบด้วยรูปภาพเทพเจ้าที่เป็นที่เคารพของ คนในชุมชน และปฏิทินที่ระบุวันสำคัญของไทยและวันสำคัญทางประเพณีของคนในชุมชนเยาวราช

ภาพที่ 3 ตัวอย่างสติ๊กเกอร์วันสำคัญของไทยและวันสำคัญทางประเพณีของคนในชุมชนเยาวราช โดยนำเสนอในรูปแบบของการ์ตูนที่เข้าใจง่าย และเหมาะกับกลุ่มเป้าหมาย

กิจกรรมมีรูปแบบที่เน้นการเผยแพร่ความรู้และสร้างปฏิสัมพันธ์ให้กับผู้คนที่ทั้ง 3 ช่วงวัย ได้แก่ วัยเด็ก วัยผู้ใหญ่ และผู้สูงอายุ ผ่านกิจกรรมศิลปะ 3 รูปแบบ ได้แก่ ปฏิทินวัฒนธรรม ที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้ง 3 ช่วงวัย สามารถร่วมกันระบายสีตกแต่ง สติ๊กเกอร์วันสำคัญสำหรับติดตกแต่งปฏิทินให้สวยงามและสามารถ แลกเปลี่ยนความรู้ประสบการณ์เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ในปฏิทินวัฒนธรรมผ่านการพูดคุยร่วมกันระหว่าง การทำกิจกรรม นอกจากนี้ยังมีปฏิทินวัฒนธรรมภาพเทพเจ้าที่ชาวไทยเชื้อสายจีนในเยาวราชให้ความเคารพ ในรูปแบบภาพพื้นหลังบนมือถือเพื่อควานโหลดไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทุกช่วงวัย

ผลการประเมินคุณภาพของนวัตกรรมจากผู้เชี่ยวชาญทางด้านกิจกรรมศิลปะและผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรมจีนด้านละ 3 คน รวมทั้งสิ้น 6 คน พบว่า ผู้เชี่ยวชาญทางด้านกิจกรรมศิลปะให้ค่าเฉลี่ยรวมอยู่ที่ 4.98 (ดีมาก) โดยคะแนนเฉลี่ยรายข้อส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 5 แต่มีในด้านระยะเวลาของการจัดกิจกรรมที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 4.67 โดยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นว่าระยะเวลาการทดลองกิจกรรมน้อยเกินไป หากจำนวนวันมากขึ้นอาจจะทำให้ผู้รับรู้และเข้าร่วมกิจกรรมได้มากขึ้น ในส่วนของด้านผู้เชี่ยวชาญทางด้านวัฒนธรรมจีนพบว่ามีความเฉลี่ยทั้งหมดอยู่ที่ 4.91 (ดีมาก) หากพิจารณารายข้อพบว่าส่วนใหญ่มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 5 แต่มีคะแนนในด้านความถูกต้องของเนื้อหา ความถูกต้องของภาพประกอบ และการออกแบบกราฟิกที่สอดคล้องกับเนื้อหา มีค่าเฉลี่ยรายข้ออยู่ที่ 4.67 โดยผู้เชี่ยวชาญได้ให้ความเห็นว่า ด้านความถูกต้องของเนื้อหา ความถูกต้องของภาพประกอบและการออกแบบกราฟิกที่สอดคล้องกับเนื้อหา ยังมีข้อมูลคลาดเคลื่อนคือ เทพเจ้าไ้ส่วยเอี้ย ซึ่งมีทั้งสิ้น 60 องค์ โดยในแต่ละปีจะมีองค์ประจำปีที่แตกต่างกัน ซึ่งจากหนังสือประวัติองค์ไ้ส่วยเอี้ย (2552 อ้างถึงใน สร้อยสุดา ไชยเหล็ก, 2558: 27) กล่าวว่า ไ้ส่วยเอี้ยคือ เทพเจ้าดาวประจำปี รอบละ 60 ปี ไ้ส่วยเอี้ยทั้งหมด 60 องค์ แต่ละองค์จะมีพระนามของตนเอง บุคคลในโลกนี้มีความเกี่ยวข้องกับเทพเจ้าไ้ส่วยเอี้ย 2 องค์ คือ 1) ไ้ส่วยประจำปีชะตาเกิด จะไม่เปลี่ยนแปลงและควบคุมดวงชะตาชีวิตของบุคคลนั้นตั้งแต่เกิดแก่เจ็บตายและชะตาชีวิตรายปี 2) ไ้ส่วยประจำปีจร จะโคจรเปลี่ยนไปตามจักรราศี คุมชะตาประจำปี

3. ผลการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนในพื้นที่เยาวราช

จากข้อมูลวันที่เข้าร่วมกิจกรรมของผู้เข้าร่วมกิจกรรม จำนวน 30 คน เป็นเพศชาย 15 คน และเพศหญิง 15 คน กิจกรรมส่วนใหญ่เป็นคนในวัยผู้ใหญ่วัยทำงานจำนวน 18 คน เนื่องจากได้เดินทางมาท่องเที่ยวในย่านเยาวราช ลำดับถัดมาเป็นเด็กและเยาวชนอายุต่ำกว่า 18 ปี จำนวน 8 คน โดยผู้เข้าร่วมกิจกรรมกลุ่มนี้ส่วนใหญ่มาอยู่กับพ่อแม่และผู้ปกครอง และลำดับสุดท้ายคือกลุ่มผู้สูงอายุจำนวน 4 คน ที่อาศัยอยู่ในชุมชนเยาวราช มีผลการประเมินความพึงพอใจ ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ผลจากการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ข้อความ	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
1. ท่านได้มีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรม	4.86	ดีมาก
2. ท่านได้รับความรู้/ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม	4.66	ดีมาก
3. รูปแบบกิจกรรมมีความน่าสนใจ	4.73	ดีมาก
4. รูปแบบกิจกรรมมีความเหมาะสมกับทุกช่วงวัย	4.83	ดีมาก
5. ระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.7	ดีมาก
6. การประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรม	4.36	ดี
7. สถานที่จัดกิจกรรมมีความเหมาะสม	4.5	ดี

ข้อความ	ค่าเฉลี่ย	แปลผล
8. ภาพรวมความพึงพอใจในการจัดกิจกรรมครั้งนี้	4.76	ดีมาก
เฉลี่ยรวม	4.68	ดีมาก

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมมีความพึงพอใจส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก โดยสามารถสรุปความพึงพอใจของแต่ละช่วงวัยได้ดังนี้

วัยเด็ก: ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในวัยนี้มีจำนวน 8 คน คิดเป็นร้อยละ 26.7 ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด โดยชื่นชอบกิจกรรมระบายสีและสติ๊กเกอร์เนื่องจากได้ระบายสีอย่างเพลิดเพลินและผ่อนคลาย สามารถแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ได้ อีกทั้งสติ๊กเกอร์มีสีสันสดใสดึงดูดความสนใจสามารถนำไปติดตกแต่งปฏิทินให้สวยงามได้ง่าย

วัยผู้ใหญ่: ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในวัยนี้มีจำนวน 18 คน คิดเป็นร้อยละ 60 ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด โดยชื่นชอบกิจกรรมระบายสีและสติ๊กเกอร์เนื่องจากได้ผ่อนคลาย อีกทั้งยังชื่นชอบกิจกรรมทอผ้าไหมมัดหมี่ ภาพพื้นหลังปฏิทินวัฒนธรรม (บนมือถือ) ในรูปแบบออนไลน์เนื่องจากตอบโจทย์การดำเนินชีวิตของตนเองในปัจจุบันที่ต้องการความสะดวกสบาย สามารถพกพาไปได้ทุกที่เพราะเป็นรูปแบบดิจิทัลในสมาร์ตโฟนที่ทุกคนมีอยู่แล้ว

ผู้สูงอายุ: ผู้เข้าร่วมกิจกรรมในวัยนี้มีจำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 13.3 ของผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งหมด โดยชื่นชอบกิจกรรมระบายสีและสติ๊กเกอร์วันสำคัญ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ทำได้ง่าย ผ่อนคลาย อีกทั้งยังสามารถเป็นกิจกรรมที่สามารถทำร่วมกับผู้อื่นในครอบครัวได้อีกด้วย

จากการจัดกิจกรรมได้มีการสร้างปฏิสัมพันธ์

ข้อเสนอแนะอื่น ๆ จากผู้เข้าร่วมกิจกรรม

ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเสนอว่าอยากให้ประชาสัมพันธ์ให้มากขึ้น อยากให้จัดกิจกรรมบ่อยทุกปี มีเครื่องดื่มแจกสำหรับผู้ร่วมกิจกรรม

สรุปและอภิปรายผล

งานวิจัยเรื่องการออกแบบชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมวัฒนธรรมชุมชนเยาวราช มีประเด็นในการอภิปรายดังนี้

1. อัตลักษณ์ความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในเยาวราช

จากการศึกษาและพัฒนาอัตลักษณ์ความเชื่อในชุมชนเยาวราชพบว่า ชาวไทยเชื้อสายจีนในเยาวราชมีเทศกาลที่สำคัญทั้งสิ้น 8 เทศกาลคือ เทศกาลตรุษจีน เทศกาลบ๊ะจ่าง เทศกาลไหว้พระจันทร์ เทศกาลกินเจ วันสารทจีน เทศกาลไหว้ขนมบัวลอย เทศกาลหยวนเซียว (เทศกาลโคมไฟ) และเทศกาลเซ็งเม้ง โดยเป็นเทศกาลที่จัดขึ้นตามความเชื่อแบบจีนเพื่อสืบทอดประเพณีทางความเชื่อบรรพบุรุษของตนเองแม้ว่า

ในปัจจุบันจะอาศัยอยู่ในประเทศไทย ซึ่งอัตลักษณ์ความเชื่อนี้นอกจากจะสะท้อนความเชื่อออกมาในรูปแบบของเทศกาลแล้วก็ยังสะท้อนผ่านศาสนสถานหรือสถานที่สำคัญที่เกี่ยวข้องกับความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในชุมชน โดยมีทั้งศาลเจ้าแบบจีน วัดไทย และชุมชนที่เป็นแหล่งผลิตอุปกรณ์สำคัญที่ใช้ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อแบบจีนอย่างชุมชนเจริญไชย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทศติยะ เต็มสุริยวงศ์ และศยามล เจริญรัตน์ (2564: 442 - 443) พบว่า วัฒนธรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของย่านเยาวราชมีด้วยกัน 3 ด้าน ได้แก่ 1) ด้านประวัติศาสตร์ เช่น อาคารศาลเจ้าในพื้นที่เยาวราชที่สามารถบอกเรื่องราวความเป็นมาของการตั้งถิ่นฐานของคนในชุมชน หรือศาลเจ้าประจำตระกูลที่เป็นศูนย์รวมของคนตระกูลแซ่เดียวกันก็สามารถบ่งบอกถึงความเป็นมาได้เช่นกัน 2) วิถีชีวิต เช่น การแสดงให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตที่สืบทอดกันมาเป็นพิธีกรรมต่าง ๆ และเป็นธรรมเนียมปฏิบัติ ซึ่งแสดงความหมายเอกลักษณ์ของคนจีนที่ว่าด้วยความขยัน ซื่อสัตย์ อดออม และ 3) ด้านสถาปัตยกรรมศาสตร์ เช่น สิ่งปลูกสร้างในชุมชนเยาวราชที่แสดงให้เห็นถึงรูปแบบของสถาปัตยกรรมในพื้นที่นั้นสะท้อนให้เห็นถึงประวัติศาสตร์ ความเป็นมา รูปแบบการใช้งาน นอกจากนี้ยังสามารถสะท้อนถึงความสัมพันธ์ความหลากหลายเข้าด้วยกัน งานวิจัยของ ภัทรรร สุวรรณจินดา (2560: 3) ได้กล่าวว่า ชาวจีนที่อพยพเข้ามาอยู่ในดินแดนประเทศไทย โดยทั่วไปนั้นชาวจีนจะรวมตัวอยู่ด้วยกันเป็นชุมชน ชาวจีนแม้จะอยู่ห่างไกลจากถิ่นเดิม แต่ก็ยังยึดมั่นในประเพณีเก่า โดยปฏิบัติต่อกันมา เช่น มีการแห่เจ้าประจำปี งานฉลองตรุษจีน สารทต่าง ๆ เช่นเดียวกับที่เคยปฏิบัติในประเทศจีน เมื่อเข้ามาอยู่ในประเทศไทยก่อให้เกิดการผสมผสานวัฒนธรรมระหว่างไทยกับจีน อีกทั้งภายในศาลเจ้าเองก็ประดิษฐานเทพเจ้าองค์ต่าง ๆ ที่ชาวไทยเชื้อสายจีนนับถือสิ่งเหล่านี้ล้วนเป็นที่พึ่งเพื่อให้ชาวจีนในอดีตที่อพยพมาอาศัยในประเทศไทยได้ใช้เป็นสิ่งช่วยยึดเหนี่ยวจิตใจให้รู้สึกเข้มแข็งพร้อมเผชิญหน้ากับปัญหาต่าง ๆ โดยได้มีการปลูกฝังและส่งต่อมายังลูกหลานที่เป็นชาวไทยเชื้อสายจีนและแม้กระทั่งชาวไทยในปัจจุบันเองก็ได้รับอิทธิพลทางความเชื่อนี้จนส่งผลให้อัตลักษณ์ทางด้านความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในเยาวราชกลายเป็นหนึ่งในสิ่งที่นักท่องเที่ยวนึกถึงและช่วยกระตุ้นให้เกิดการท่องเที่ยวและเรียนรู้วัฒนธรรมภายในชุมชน

2. กิจกรรมศิลปะที่สร้างปฏิสัมพันธ์ระหว่างวัฒนธรรมของคนในชุมชน ให้แก่บุคคล 3 ช่วงวัย

จากการวิจัย พบว่า ชุดกิจกรรมศิลปะจากอัตลักษณ์ความเชื่อของชาวไทยเชื้อสายจีนในเยาวราชที่เหมาะสมและสร้างปฏิสัมพันธ์ให้กับกลุ่มคน 3 ช่วงวัย คือ กิจกรรมศิลปะที่สร้างสรรค์จากอัตลักษณ์ความเชื่อ สถานที่สำคัญทางความเชื่อ วันสำคัญ ประเพณี วัฒนธรรมของชาวไทยเชื้อสายจีนในเยาวราช มีการให้ความรู้ในชุดกิจกรรม เป็นกิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง สามารถทำร่วมกันได้ทุกช่วงวัย ระยะเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรมไม่นานจนเกินไป เปิดโอกาสให้ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้เกิดการพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์ร่วมกัน สอดคล้องกับ ณชนก หล่อสมบูรณ์ และโสภณ บุญญานันต์ (2562) ที่ได้ศึกษารูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวของชุมชนเก่าๆ พบว่าประกอบด้วย 1) กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตคติความเชื่อในชุมชน 2) กิจกรรมศิลปวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของชุมชน 3) กิจกรรมที่มีกระบวนการสอน 4) กิจกรรม Active Learning 5) กิจกรรมที่มี

ระยะเวลาเหมาะสม และ 6) กิจกรรมที่มีประโยชน์ระดับบุคคลและระดับชุมชน โดยกิจกรรมศิลปะ ปฏิทินวัฒนธรรม ประกอบด้วย รูปภาพระบายสีสถานที่สำคัญในย่านเยาวราช พร้อมคำอธิบายประวัติโดยย่อ และตารางวันสำคัญที่มีการจัดงานเทศกาลของชาวไทยเชื้อสายจีนในเยาวราช สติกเกอร์สัญลักษณ์วันสำคัญเพื่อติดตกแต่งให้สวยงามและปฏิทินเทพเจ้าบนหน้าจอมือถือเพื่อตอบสนองการใช้ชีวิตในยุคปัจจุบัน ซึ่งชุดกิจกรรมนี้ได้ถูกจัดไว้เป็นชุดพร้อมอุปกรณ์การปฏิบัติที่ผู้เข้าร่วมกิจกรรมสามารถปฏิบัติและเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างทันที ผู้เข้าร่วมกิจกรรมทั้งสามช่วงวัยจะได้ทำกิจกรรมร่วมกันโดยการร่วมระบายสีปฏิทินวัฒนธรรม การติดสติกเกอร์ตกแต่งปฏิทิน รวมถึงการได้พูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับสถานที่ เทพเจ้า วันสำคัญต่าง ๆ ของชาวไทยเชื้อสายจีน อีกทั้งยังสามารถดาวน์โหลดภาพพื้นหลังปฏิทินเทพเจ้าเพื่อนำไปตั้งเป็นภาพพื้นหลังโน้ตบุ๊คที่มีมือถือเพื่อตอบโจทย์การใช้ชีวิตของผู้คนในยุคปัจจุบันอีกด้วย ซึ่งการจัดกิจกรรมศิลปะเป็นอีกหนึ่งวิธีการในการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีนในย่านเยาวราชผ่านการทำกิจกรรมศิลปะร่วมกัน

3. ผลการจัดกิจกรรมร่วมกับชุมชนในพื้นที่เยาวราช

จากการประเมินความพึงพอใจของผู้เข้าร่วมกิจกรรมในด้านต่าง ๆ พบว่า ผู้เข้าร่วมกิจกรรมได้รับความรู้/ประโยชน์จากการเข้าร่วมกิจกรรม โดยรูปแบบกิจกรรมมีความน่าสนใจ เพราะนอกจากจะได้รับความรู้เกี่ยวกับเทพเจ้า สถานที่สำคัญทางศาสนาและวัน/เทศกาลสำคัญของชาวไทยเชื้อสายจีนในพื้นที่เยาวราชแล้วภายในชุดกิจกรรมยังสามารถระบายสีและมีสติกเกอร์ติดตกแต่งเพื่อความสวยงามและช่วยให้เพลิดเพลินได้ อีกทั้งกิจกรรมได้จัดในพื้นที่ของชุมชนเยาวราชส่งผลให้นอกจากจะได้ซึมซับความรู้ความเชื่อผ่านชุดกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมอัตลักษณ์ความเชื่อในชุมชนเยาวราชแล้วยังช่วยส่งเสริมให้ได้ซึมซับบรรยากาศของผู้คนและวิถีชีวิตของชุมชน และกิจกรรมได้ถูกออกแบบมาให้เหมาะสมกับทุกช่วงวัย สามารถทำกิจกรรมแบบเดี่ยวหรือทำกับเพื่อนและครอบครัวได้ ผู้เข้าร่วมกิจกรรมเห็นวาระระยะเวลาในการจัดกิจกรรมมีความเหมาะสม แต่ต้องเพิ่มการประชาสัมพันธ์การจัดกิจกรรมให้มากขึ้นเพื่อให้มีผู้รับรู้ข่าวสารของกิจกรรมให้มากขึ้น ในส่วนของสถานที่จัดกิจกรรมเห็นควรว่ามีความเหมาะสม แต่เนื่องด้วยอากาศที่ร้อนทางผู้จัดอาจมีการเพิ่มพัดลมเพื่อช่วยคลายร้อนให้กับผู้เข้าร่วมกิจกรรม อีกทั้งมีข้อเสนอแนะว่าอยากให้ออกกิจกรรมบ่อยทุกปี และมีเครื่องดื่มแจกสำหรับผู้ร่วมกิจกรรมอีกทั้งอยากให้มีการจัดทำปฏิทินจริงออกมาอีกด้วย โดยสามารถสรุปความพึงพอใจของแต่ละช่วงวัยได้ดังนี้ 1) วัยเด็ก ซึ่งชอบกิจกรรมระบายสีและสติกเกอร์เนื่องจากได้ระบายสีอย่างเพลิดเพลินและผ่อนคลายสามารถแสดงออกทางความคิดสร้างสรรค์ได้ อีกทั้งสติกเกอร์มีสีสันสดใสดึงดูดความสนใจสามารถนำไปติดตกแต่งปฏิทินให้สวยงามได้ง่าย 2) วัยผู้ใหญ่ ซึ่งชอบกิจกรรมระบายสีและสติกเกอร์เนื่องจากได้ผ่อนคลาย อีกทั้งยังชื่นชอบกิจกรรมดาวน์โหลดภาพพื้นหลังปฏิทินวัฒนธรรม (บนมือถือ) ในรูปแบบออนไลน์เนื่องจากตอบโจทย์การดำเนินชีวิตของตนเองในปัจจุบันที่ต้องการความสะดวกสบาย สามารถพกพาไปได้ทุกที่เพราะเป็นรูปแบบดิจิทัลในสมาร์ตโฟนที่ทุกคนมีอยู่แล้ว 3) ผู้สูงอายุ ซึ่งชอบกิจกรรมระบายสีและสติกเกอร์วันสำคัญ เนื่องจากเป็นกิจกรรมที่ทำได้ง่าย ผ่อนคลาย อีกทั้งยังสามารถเป็น

กิจกรรมที่สามารถทำร่วมกับผู้อื่นในครอบครัวได้อีกด้วย เช่นเดียวกับ โสมฉาย บุญญานันต์ และสุชาติ อิ่มสำราญ (2567) ที่ได้ใช้กิจกรรมศิลปะ เช่น กิจกรรมการติดสติ๊กเกอร์ตกแต่ง การร้อยพวงกุญแจ และการระบายสี เป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้เกี่ยวกับผ้าทอจังหวัดน่านให้กับกลุ่มนักท่องเที่ยว 3 ช่วงวัย ได้แก่ กลุ่มวัยเรียน กลุ่มเยาวชน กลุ่มวัยผู้ใหญ่และวัยผู้สูงอายุ พบว่านักท่องเที่ยวทุกช่วงวัยนอกจากจะได้รับความรู้แล้วยังมีความพึงพอใจต่อกิจกรรมในภาพรวมอยู่ในระดับมาก รวมถึงมีการเห็นคุณค่าในอัตลักษณ์ศิลปะผ้าทอจังหวัดน่านอยู่ในระดับสูง

ข้อเสนอแนะ

ควรมีการนำกิจกรรมที่ได้จากการวิจัยไปต่อยอดร่วมกับชุมชน และสร้างเครือข่ายทางธุรกิจเพื่อนำกิจกรรมศิลปะไปพัฒนาสินค้าและบริการรูปแบบใหม่ให้กับพื้นที่ใกล้เคียง เช่น ร้านอาหาร ร้านกาแฟ หอศิลป์ เป็นต้น

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณโครงการเสริมประสบการณ์การเรียนรู้สู่โลกกว้าง ภาคการศึกษาปลาย ปีการศึกษา 2565 คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ที่สนับสนุนงบประมาณในการดำเนินโครงการวิจัยในการทำวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

กรมส่งเสริมอุตสาหกรรม. (2559). ทู่นวัฒนธรรมไทยสู่การสร้างสรรค์เศรษฐกิจ. *อุตสาหกรรมสาร*, (58): 1-44.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.). (2560). *เขาวราช*. สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2567, จาก

<https://thai.tourismthailand.org/Search-result/tagword/เขาวราช>

กรมกิจการผู้สูงอายุ. (2560). *ผู้สูงอายุหมายถึง*. สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2567, จาก

<https://www.dop.go.th/th/know/15/646>

กุมารี ลาภอาภรณ์. (2554). *เขาวราช: คุณค่าทางประวัติศาสตร์ศิลปวัฒนธรรม*. ศูนย์มานุษยวิทยา

สิรินธร. สืบค้นเมื่อ 27 มีนาคม 2567, จาก <https://db.sac.or.th/museum/article/18>

คณะแพทยศาสตร์รามธิบดีโรงพยาบาล. (2561). *สภาพจิตใจของวัยผู้ใหญ่*. สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์

2567, จาก [https://www.rama.mahidol.ac.th/ramamental/generalknowledge/](https://www.rama.mahidol.ac.th/ramamental/generalknowledge/general/06272014-1009)

[general/06272014-1009](https://www.rama.mahidol.ac.th/ramamental/generalknowledge/general/06272014-1009)

ณชนก หล่อสมบุรณ์ และโสมฉาย บุญญานันต์. (2562). รูปแบบกิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวชุมชน

เก่าในกรุงเทพมหานครและปริมณฑล. *วารสารศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*,

23(1): 97-108.

- ดนู จีระเดชากุล. (2541). **นันทนาการสำหรับเด็ก**. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- ถ้วน ลีเซิง และ บุญยิ่ง ไร่สุขสิริ. (2543). **การสำรวจกาลเจ้าเงินในเขตกรุงเทพมหานคร**. สมุทรปราการ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.
- ทัศนียะ เต็มสุริยวงศ์ และ ศยามล เจริญรัตน์. (2564). การเปลี่ยนผ่านของย่านเยาวราชกับบทบาทด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม และการปรับตัวของการท่องเที่ยวในสภาวะการแพร่ระบาดของโควิด 19. **วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์**, 8(7): 432-446.
- ธิดี พุกษ์อุดม. (2560). **การพัฒนากิจกรรมศิลปะเพื่อส่งเสริมการเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ในงานศิลปหัตถกรรมภาคใต้สำหรับเยาวชน**. วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นรุตม์ คุปต์ธนโรจน์. (2558). **ย่านไชน่าทาวน์เยาวราช: พื้นที่การนำเสนออัตลักษณ์เชิงซ้อนของวัฒนธรรม ความเป็นเงินในสังคมไทยร่วมสมัย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรดุษฎีบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิชกานต์ เตมียศิริปิน. (2559). **ศิลปะชุมชนสามแพร่ง**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ภัทรภร สุวรรณจินดา. (2560). **การปรับตัวทางวัฒนธรรมของคนไทยเชื้อสายจีน: กรณีศึกษาคนไทยเชื้อสายจีน ย่านเยาวราช**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- โสมฉาย บุญญานันต์ และสุชาติ อิมสำราญ. (2567). กิจกรรมศิลปะที่ส่งเสริมการเห็นคุณค่าของอัตลักษณ์ศิลปะผ้าทอจังหวัดน่านสำหรับนักท่องเที่ยว. **วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ร่วมพฤษภ**, 42(1): 55-75.
- สร้อยสุดา ไชยเหล็ก. (2558). **ตำนานไห้ส่วยเอี้ยะ 60 องค์และพิธีแก้ปีชงในศาสนสถานจีนในสังคมไทยร่วมสมัย**. วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย (2560). **อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก**. สืบค้นเมื่อ 15 กุมภาพันธ์ 2567, จาก <https://www.unicef.org/thailand/th/what-is-crc>
- Lu Xiaohui. (2564). **กระตาดไหว้: คติความเชื่อและการเปลี่ยนแปลงของคนไทยเชื้อสายจีนชุมชนเจริญไชย ย่านเยาวราช จังหวัดกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ.